

Maandblad van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
gevestigd te Amsterdam

A. Smit

Enige gegevens betreffende de Notekrakersinvasie 1968

De invasie van Notekrakers vond vroeg en overvloedig plaats. Er zullen maar weinig vogelaars zijn, die de soort niet zagen. Hoe groot de invasie bij benadering was, zal eventueel blijken, als de landelijke gegevens zijn gerangschikt. Hoe snel de rushes plaatsvonden, zal mogelijk kunnen worden berekend, als de waarnemingen uit andere landen met die uit ons land worden vergeleken. Over de omvang van de Notekrakersinvasie kunnen dus op dit moment nog geen exacte cijfers worden vermeld. De vroege verschijning echter gaf en geeft ons de gelegenheid hen gade te slaan op hun jacht naar dierlijk voedsel. Bij in vroeger jaren plaatsgevonden invasies immers waren ze vrijwel uitsluitend aan het foerageren op voedsel, waaraan ze hun naam dankten. Uit waarnemingen van anderen en mijzelf bleek, dat het fervente jagers waren op insecten. Zo werden ze jagen-de op Libellen gezien. Dat was o.a. het geval op de Elburgerdijk nabij Kampen, waar op 5 augustus, één der eerste dagen van de invasie, Notekrakers werden gezien in een splinternieuw bos in het overigens open landschap.

Ze bezochten, als vanouds zouden we zeggen, de naaldbossen op de Veluwe. Ook hier werd de jacht op levende prooi beoefend. Niet alleen pakten ze Mestkevers uit de lucht, ook werden deze kevers van de grond af gegrepen. Vanaf een vaste zitplaats keken de Notekrakers spiedend rond, doken plotseling op de golvende manier van een Gaai naar de grond en pikten daar een kever, meestal een Mestkever of een Wortelbok op. Ze begaven zich dan weer naar hun uitgangspunt, zetten een poot op de prooi en plukten deze dan met de sneb uit elkaar. De plantgaten en schuttersputjes bleken hun bijzondere belangstelling te hebben. Daarin werden vaak insecten gevalkuild en de Notekrakers waren schrandere genoeg om ze hier uit te halen.

Ook Wespennesten hadden hun aandacht. Hierbij gingen ze te werk als Wespendienven, daarbij met de kop de raten uit de grond halend, om dan vervolgens de vette larven te bemachtigen. De woedende Wespen werden kopschuddend en links en rechts hakkend afgeweerd. Er kwamen ook meldingen van waarnemers, die de Notekrakers ook de Wespen zelf zagen consumeren. Een Wespennest werd dikwijls enige dagen achtereen geëxploiteerd en de vogel vloog dan linea-recta naar het eerder door hem blootgelegde Wespens-onderkomen.

Hun makheid werd spreekwoordelijk, hoewel er wel individuele verschillen waren. Op de Zandenplas, een bij uitstek druk bezocht recreatieterrein nabij Nunspeet, waren op 22 augustus maar liefst 12 Notekrakers gezien, die tussen het mensengewoel naar Loopkevers zochten, die ze onder steentjes e.d. vandaan haalden. Ze volgden ook de houthakkers op hun vellende arbeid door de bossen en profiteerden daarbij van het feit, dat door het omwoelen van de bosgrond, insecten naar boven kwamen, waarbij ook Mierepoppen werden geaccepteerd. De Notekrakers toonden hun gehechtheid aan de

houthakkers een enkele maal bijzonder overtuigend, door op de houtwagens mee te rijden!

Er sneuvelden nogal wat Notekrakers. Vooral in het begin van de intocht, toen ze meer in troepen werden gezien dan in latere dagen, vielen er verkeersslachtoffers. Enkele preparateurs vertelden, dat de vogels van het eerste uur sterk waren vermagerd. Het kan er op wijzen, dat de dieren een lange en ononderbroken vlucht hadden, daar in het algemeen vogels dan pas migreren, als zij een goede fysieke trekconditie hebben. Mogelijk zal een latere beschouwing achteraf ons een inzicht kunnen geven in het hoe en waarom van het Notekrakersjaar 1968.

Willem Iven

Mierenleeuwen

In het artikel van A. Smit ('Mierenleeuwen', *Natura*, sept. 1968) wordt geattendeerd op het steeds schaarser voorkomen van de mierenleeuw.

De oorzaak van deze achteruitgang is vooral te wijten aan het toepassen van de provinciale ontgrondingsverordeningen. Het is verboden zonder een door G.S. verleende ontheffing van een dergelijke verordening ontgravingen te verrichten. De 'wilde' zandgraverij, zoals de boeren die bedreven, komt daardoor nagenoeg niet meer voor.

Wit of geel zand voor het kippehok, strooizand voor d'n herd (zandfiguren), ophoozand voor modderige erven, bouwzand, enz. - steeds vrij kleine hoeveelheden - werd met de erdkar, slagkar of wipkar gehaald ergens aan de rand van de heide of in dichtbij gelegen bosjes. Nadat de onbruikbare bovengrond was afgestoken en in de reeds door voorgangers uitgegraven kuil was gegooid, kon het witte of gele zand op de kar worden geschept. Dikwijls won men bij deze slordige winning het begeerde zand door het vanuit de kuil weg te graven vanonder de aangrenzende - nog vaste - bovengrond. Hierdoor en door de daarop volgende werkzaamheid van konijnen, spelende kinderen, zon en wind ontstonden prachtige droge woonplaatsen voor de mierenleeuwlarven, goed beschermd door het overhuivende afdak van zode en zwarte, grijze of bruine bovengrond, die de zandhalende boer of dorpsaannemer niet nodig had. Vooral in heidegronden met een harde bruine inspoelingshorizont bleek zo'n afdak zeer bestendig. Heerlijke terreintjes ontstonden zo. Het lag er allemaal lekker rommeldebommel bij. De zandhaler nam van thuis dikwijls allerlei afval mee (puin, aardappelloof, huisvuil; nog geen plastic, rubber en nylon), dat in de reeds gevormde kuil werd opgekiept. Tuinplanten groeiden er naast ruderales en oorspronkelijke planten. Behalve mierenleeuwen vonden we er allerlei kevers, mieren en diverse soorten graafwespen.

De hier en daar in de zandstreken nog zeldzaam aanwezige boerenontzandinkjes worden bijna steeds op illegale wijze in bedrijf gehouden. En dit is eigenlijk wel toe te juichen. Bij de legale moderne ontgravingen, waarvoor een ontheffing van de provinciale ontgrondingsverordening nodig is, wordt meestal als voorwaarde gesteld, dat de kanten van de ontgraving om landschappelijke redenen moeten worden opgeleverd onder flauwe of zeer flauwe taluds: 1:2 tot 1:10. Dit kan zijn nut hebben, maar wanneer deze voorwaarde te algemeen wordt gehanteerd, heeft dit toch weer een nivellerend effect.

Het is wenselijk, dat hier en daar eens een niet te diepe ontgraving onder steile taluds wordt afgewerkt, bijv. daar waar zo'n ontgraving grenst aan heide of bos (dennebos, droog eiken-berkenbos).